

Motion till riksdagen 2011/12:C2

av **Lise Nordin (MP)**
med anledning av skr. 2010/11:163

Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att målet bör vara att alla vattendomar för vattenkraft i Sverige ska ha setts över och att moderna miljökrav ska ha införts senast 2021.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med förslag till ett ändamålsenligt regelverk för vattenverksamhet för att modernisera föråldrade tillstånd för sådan verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag till ett allmänt krav på fungerande omlöp för upp- och nedströms vandring av fisk vid kraftverk och dammar.

Bakgrund

I maj 2006 tillkännagav riksdagen att regeringen skulle utreda förutsättningarna att ändra regelverket så att de företag som ansvarar för vattenreglering kan åläggas att anlägga laxtrappor eller andra fiskvandring svägar i alla reglerade vattendrag.

Regeringen har låtit utreda saken. Utredaren har lämnat förslag. Det framgår nu av en skrivelse till riksdagen (2010/11:163 Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag) att regeringen har förkastat förslagen.

Fel! Okänt namn på

Läget i dag

I skrivelsen ger regeringen en tillrättalagd bild av arbetet med vandrande fisk i våra sjöar och vattendrag. Regeringen skriver: ”Ett omfattande åtgärdsarbete för att förbättra situationen för vandrande fisk pågår dock redan.” Det sker genom olika insatser som beskrivs översiktligt. Däremot sägs mycket lite om resultatet av detta arbete.

Miljö- och jordbruksutskottets uppföljningsgrupp ger i rapporten Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – En uppföljning (Rapporter från riksdagen 2011/12:RFR1) en fylligare bild. Där konstateras att åtgärder gett långt ifrån tillräckliga resultat. Vi är långt ifrån att nå våra nationella miljömål.

Detta tycks inte bekymra regeringen. De nationella miljömålen spelar över huvud taget en mycket undanskymd roll i regeringens skrivelse. Desto mer uppmärksamhet ägnas åt EU:s direktiv. Den satsning på ökade medel för länsstyrelsernas tillsyn som nämns i regeringens skrivelse är bra, om än otillräcklig. Regeringens linje verkar dock i övrigt bygga på en from förhoppning om att en omorganisation inom förvaltningen, frivilliga insatser från kraftbolagens sida, arbetet med vattendirektivet samt dialog kommer att lösa problemen. All erfarenhet tyder på att detta inte kommer att räcka.

Utskottets rapport återger att myndigheterna själva uppger att rollfördelningen är förhållandevis klar, medan utomstående upplever att ansvarsfördelningen mellan myndigheterna är otydlig. Myndigheterna anser att de har kompetens men otillräckliga resurser för att arbeta aktivt med vattenfrågor. Utomstående upplever problem med myndigheternas kompetens. Vattenmyndigheterna upplevs som en ny aktör, trots att de varit i gång i flera år. Det kan möjligtvis vara en varningssignal mot överdrivna förhoppningar om vad den nya havs- och vattenmyndigheten kan åstadkomma på kort sikt.

Utskottets rapport uppger att Sverige är långt ifrån att uppnå våra nationellt uppsatta miljömål för *Levande sjöar och vattendrag*. Rapporten slår fast att det är kraftbolagen som bör betala åtgärder för att återskapa och bevara biologisk mångfald. Man drar dock slutsatsen att kraftbolagen saknar tillräckliga incitament för att arbeta med biologisk mångfald.

Av utskottets rapport framgår att ”Kammarkollegiet har konstaterat att kraftbolagen sällan vill vidta några åtgärder för miljön.” En del bedömare anser att kraftbolagen har en negativ inställning till att bygga fiskvägar. I rapporten står också att utöver ett begränsat antal åtgärder som bekostats av staten har inte kraftbolagen gjort så mycket mer än det som krävs i vattendomarna.

Riksdagsrapporten konstaterar att vattenförvaltningens styrmedel hittills inte har inneburit något konkret åtgärdsarbete. Regeringen konstaterar själv att ”berörda intressenter tycks vara överens om att det kommer att bli svårt att i tid nå de mål som finns i bl.a. ramdirektivet för vatten.” Enligt uppgifter i rapporten är kraftbolagens företrädare med i och påverkar diskussionerna om vattendirektivet och dess genomförande så att det ska bli så skonsamt som möjligt för branschen.

Rapporten pekar också på problem med att exempelvis underhållet av vandringsvägar ofta är eftersatt. Ett problem i sammanhanget är att tillsynen inte har prioriterats av myndigheterna. Ett annat problem är att föråldrade tillstånd ofta saknar krav på fungerande omlöp för fisk.

Regelverk för tillstånd

Utskottets rapport pekar på det generella problemet med föråldrade tillstånd som inte är anpassade till en mer modern förståelse och värdering av betydelsen av t.ex. biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Naturvårdsverket påpekar enligt rapporten att lagstiftningens utgångspunkt är att verksamhetsutövaren ska använda bästa möjliga teknik. Men samtidigt är verksamhetsutövaren bara bunden av vad som reglerats i tillstånd.

Behovet av omprövning av gamla vattendomar har ökat under åren. Det behövs för att vi ska klara våra nationella miljömål. Det behövs för att vi ska klara åtaganden enligt aktionsplanen för Östersjön (BSAP). Det behövs för att vi ska klara kraven i EU:s vattendirektiv.

Men trots att problemet med föråldrade vattendomar länge varit känt är det få som uppdateras. Utskottets rapport konstaterar att det totala antalet vattendomar inte ens är känt och att antalet som behöver omprövas torde uppgå till flera tusen. Men omprövningsarbetet har gått mycket långsamt. Endast ett fåtal av de ca 200 domar som Fiskeriverket och Kammarkollegiet pekade ut som prioriterade för omprövning redan i mitten av 1990-talet har omprövats. Däremot har betydligt flera prioriterade fall identifierats. Till exempel har endast ett av de 12 prioriterade objekten i Jämtland omprövats.

Ett skäl till detta är att lagstiftningen är föråldrad – eller också tolkas fel av domstolarna. Domstolarna anses tolka lagen på ett sätt som gör det svårare att klara genomförandet av åtgärder som följer av krav i EU-regelverket. Kostnadsfördelningen mellan staten och verksamhetsutövaren innebär att oproportionerligt mycket faller på staten. Samtidigt finns det ett motstånd mot att skjuta till de resurser som behövs till våra myndigheter.

Gamla domar

Miljö- och jordbruksutskottet har tidigare framfört att det behövs ett intensifierat arbete med bl.a. omprövning av vattendomar. Alltför många vattenkraftverk har tillstånd enligt gammal lagstiftning då det ställdes få eller inga krav på hänsyn till biologisk mångfald eller miljön i övrigt. Miljö- och jordbruksutskottets uppföljningsgrupp bedömer nu i riksdagsrapporten att ”det behövs ett intensifierat arbete med tillsyn och omprövning av vattendomar för att bevara och återskapa biologisk mångfald i rinnande vatten”.

Miljöpartiet delar regeringens uppfattning att vattenverksamheter ska bedrivas enligt tillstånd som prövats enligt miljöbalkens hänsynsregler och lever

Fel! Okänt namn på

upp till EU-rättens krav. Men för att detta ska bli verklighet krävs ändringar i regelverket och ökade resurser till berörda myndigheter.

Ett sätt att uppnå detta är kraftigt förstärkta resurser till myndigheterna. Miljöpartiet har i sin budgetmotion föreslagit ökade anslag till miljömålsarbetet. Ett annat sätt att uppnå detta är att ändra regelverket så att vattenkraftsägare får anledning att själva initiera förnyelse av föråldrade domar.

Utskottets rapport konstaterar också att det finns stora praktiska hinder att få de gamla domarna omprövade. Myndigheterna saknar resurser att driva igenom förnyelse av gamla tillstånd. Och regelverket ger inte verksamhetsutövarna incitament att själva initiera omprövningar.

Det var just åtgärder för att komma tillrätta med detta som riksdagen ett antal gånger har efterlyst och som regeringen nu inte gör. Regeringen vill inte ta förslagen från Miljöprocessutredningen, men gör heller inget för att ta fram andra förslag.

Utskottets rapport påpekar att regelverket om vattenverksamheten inte har integrerats – eller av domstolen behandlas som om det inte har integrerats – helt i miljöbalken. Det har lett till att praxis utgår ifrån det äldre, exploateringsinriktade regelverket i stället för den helhetssyn som finns i miljöbalken.

Modernisering av föråldrade tillstånd

Miljöpartiet anser att vi bör ha som mål att alla föråldrade vattendomar för vattenkraft i Sverige ska ha setts över och att moderna miljökrav enligt miljöbalken ska ha införts senast 2021.

Regelverket behöver effektiviseras för att man ska kunna nå målet. Miljöprocessutredningen föreslog en tidsbegränsning av tillstånd och en skyldighet för tillståndslösa vattenkraftverk att söka tillstånd. Utredningen föreslog också krav på verksamhetsutövaren angående underlag för omprövning och kunskapsupbyggnad. Utredningen föreslog också generella föreskrifter som bryter tillståndens rättskraft. Miljöprocessutredningen föreslog att regelverket för vattenverksamhet harmoniseras med annan verksamhet som regleras i miljöbalken.

Det är rimligt att miljöbalkens krav gäller alla verksamheter, även vattenverksamheter. Det är också rimligt att tillståndsprövning enligt miljöbalken normalt omfattar hela verksamheten. Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag till ett ändamålsenligt regelverk för modernisering av föråldrade tillstånd för vattenverksamhet.

Regeringen bör särskilt pröva möjligheten att införa ett generellt krav på fungerande omlöp för upp- och nedströms vandring av fisk vid kraftverk och dammar.

Elcertifikat

Miljöorganisationer har kritiserat det förhållandet att vattenkraftsägare kan få stöd genom elcertifikatssystemet, utan att dessa har krav på sig att klara miljöbalkens krav, eller kan visa att de har klarat de krav som ställts på hänsyn till biologisk mångfald i rinnande vatten.

Miljöpartiet anser att det finns goda skäl att utesluta vattenkraft från elcertifikatssystemet. Detta har vi utvecklat närmare i ett annat sammanhang. För den händelse att vattenkraft kvarstår i elcertifikatssystemet bör endast sådan vattenkraft som drivs med tillstånd som inkluderar moderna miljökrav vara berättigad till certifikatsstödet.

Stockholm den 30 september 2011

Lise Nordin (MP)